

Nohurgyşla obasy we Nohur köli

Category: Kitapcy, Taryhy ýerler

написано kitapcy | 22 январа, 2025

Nohurgyşla obasy we Nohur köli NOHURGYŞLA OBASY WE NOHUR KÖLI

«Hormatyňa hormat bilen baş egip,
Gülüň ysgap, şerbetiňden içdim men,
Daglaryňdan aşyp, suwuňdan ýüzüp,
Ol gujakdan bu gujaga düşdüm men.
Nahçewan ýolunda ýylçyr daglara
Gül tylla teňneler sepen çagynda.
Töweregi bir dem synlamak üçin
Balyklar böküşdi Araz çäýynda».*

■ Nohurgyşla obasy

Kawkaz ýurtlarynyň türki dilli ilatynyň ata-babalary oguz-türkmenlerdir. Muňa Türkmenistandaky ýer-ýurt we tire-taýpa atlarynyň Kawkazda, ylaýta-da Azerbaýjanda, Daglyk Garabagda, Nahçewanda bire-bir gaýtalanmagy hem doly güwä geçýär.

Şeýle ýerleriň biri hem Türkmenistanyň Köpetdag dag gerişleriniň günbatar zolagynda ýaşayan nohurly türkmen taýpasy bilen adybir gabat gelýän Azerbaýjanyň Nohurgyşla obasynyň nohurly ilatydyr.

Nohurgyşla (Nohurqışlaq) obasynyň taryhy XVII asyryň başlaryna, XVIII asyryň ahyrlaryna uzaýar. Obanyň territoriýasy gyşlaglar deregine ulanylypdyr, soň-soňlar ilatlaşyp, ýaşaýyş dört pasylam dowam edipdir. Obanyň «Nohurgyşla» adynyň birinji «Nohur» bölegi Nohur etrabyň adyndan, ikinji «gyşla» bölegi bolsa, ýokarda aýdyşymyzdan hem görnüşi ýaly oň gyşla bolandygy üçin galan goşma sözdür.

Nohurgyşla obasy etrap merkezinden 6 km demirgazyk-gündogar tarapynda, Alazan-Hefteran jülgesinde ýerleşýär. obasynyň demirgazygynda Uly Kawkaz daglary, gündogarynda Wendam

derýasy, günortasynda Tüntül obasy, günbatarynda Demiraparan derýasy bar.

XIX asyrdan galan bir maglumatda etrabyň ilaty Wendam obasyndan çykan hojalyklaryň XIX asyryň ortalarynda Nohurgyşla göçüp gelendigi habar berilýär.

Nohurgyşlada Demiraparan we Wendam çaýlarynyň sil suwlaryndan we ýerasty suwlaryndan toplanýan adybir uly suw howdany hem bar. Gowaça meýdanlaryny suwarmak üçin ulanylýan suw howdanynyň suwy emeli kanal bilen Gökçaý derýasyna akdyrylýar. 2009-njy ýylyň ilat ýazuwynyň berýän maglumaty, obada 3041 adam bardygyny habar berýär.

Nohurgyşla obasynda bir orta mekdep, çagalar bagy we metjit bar. 2011-nji ýylda Nohurgyşla obasynyň orta mekdebi Azerbaýjan respublikasy boýunça «Ýylyň mekdebi» diýen hormatly ada eýe boldy.

Nohur kölüniň golaýyndaky Kenar pensionaty (Sahil pansionatı) taryhy-rowaýaty ýerlerden hasaplanýar. Nohur köli 1950-nji ýylda ulanylmaga berlipdir. Obanyň ýolunyň Gabala-Ysmaýylly gara ýoly bilen kesişýän 2,5 km ýerine asfalt düşelen.

Nohurlylaryň suw ätiýaçlygyny üpjün etmek üçin artezian guýysy gazylypdyr, 25 tonna suw sisternasy goýulypdyr we 120 hojalyga suw geçiriji çekilipdir.

Obada döwrebap bilim bermek üçin 480 okuwça niýetlenen täze mekdep binasy hem gurulypdyr. 2008-nji ýylda sporta höwesek ýaşlaryň türgenleşmekleri üçin sport stadiony we başga-da telefon stansiýasy gurlup ulanylmaga berildi.

Edil Türkmenistandaky nohurlylar ýaly Nohurgyşlanyň hem juda zähmetkeş we myhmansöýer nohurlylary bar.

■ Nohur köli

Nohur köli ýa-da Nohurgyşla suw howdany – Gabala şäherinden 3 km gündogarda, Nohurgyşla obasyndan 1 km demirgazykda, Gülliburun, Göýdag we Ýumry** daglarynyň arasyndaky tebigy çöketlikde, deňiz derejesinden 700 metr beýiklikde ýerleşýär. 1949-njy ýylda tebigy köl ýagdaýynda bolan Nohur kölüniň daş-töweregi gür gamyşlyk we ösgün suw ösümlikleri bilen gurşalan

batgalykdan, sary-yaşyl reňkli ýata suwlardan gurşalandy. Şol ýyl Nohur kölüniň günortasynda tarapyndaky Gülliburun dagy bilen Ýumry dagynyň arasynda uzynlygy 850 km, boýy 8–10 metr, ini 4–6 metr bolan bent çekilip, suw howdany guruldy. Suw howdanynyň häzirki uzynlygy 1925 metr, ini 1355 metr, meýdany 240 gektardyr. Kölüň iň çuň ýeri 24 metr, köl suwunyň agramy 16 million kub metr hasaplanylýar.

Nohur kölüne Demiraparan (70%) we Wendam (30%) derýalarynyň suwy akdyrylýar. Kölde durlanan suwy bolsa Gabala, Akdaş, Göýçaý, Ujar etraplarynyň suw ätiýaçlygyny üpjün etmek üçin ulanylýar.

Nohur kölüniň kenarlarynda dynç alyş zolaklarynyň döredilmegi bilen bu ýer häzir azərbayjanly we daşary ýurtly turistleriň iň köp gelyän ýerine öwrüldi. Şol sanda kölüň balygy hem boldugy üçin balykçylyk hojalygynda möhüm rol oýnaýar.

Gyş aýlary çakdanaşa sowuk gelen wagty Nohur kölüniň ýüzi tutuşlygyna doňýar. 1953-nji ýylyň aýazly gyş paslynda kölüň ýüzüniň buzy 40-50 sm-e ýetipdir. Şonda mundan peýdalanan nohurgyşlalylar Nohur kölüniň demirgazygyndaky dag gerişlerinden odundyr beýleki zerur materiallary tehnika we el güýji arkaly kölüň üstünden göni daşapdyrlar. Nohur kölüniň ýüzi 2007-2008-nji ýylyň gyş paslynda-da tutuşlygyna doňupdyr. Kölden daşlaşdykça suwunyň özboluşly gara öwsüp görünýändigini üçin oňa Garanohur köli hem diýilýär.

■ Peýdalanylan çeşmeler:

1). Şelale Mehýeddin gyzy «Gabala Kawkazyň merjeni» («Qəbələ Qafqazın incisi») «Oğuz Eli» neşirýaty, Baku- 2009.

2). «Azərbayjan toponimleriniň (ýer-ýurt atlarynyň) ensiklopedik sözlügi» («Azərbaycan Toponimlərinin Ensiklopedik Lüğəti»), Azərbaycanın Milli YA-nyň Nesimi adyndaky diller instituty, «Şərq-qərb» neşirýaty, Baku-2007. sah.427.

3). Azərbaycan respublikasynyň ilatynyň hasaba alynmagy. Azərbaycanın Döwlet Statistika komiteti. Baku-2010. sah.629

4). MÜSƏLMAN DİNİ İCMALAR – 2018-ci ildə qeydiyyatdan keçənlər. scwra.gov.az (azərb.)

5). Seret: [wikipediya: Nohurqışlaq kendi](https://tr.wikipedia.org/wiki/Nohurqışlaq_kendi), Nohur gölü (azerbaycan dilinde).

■ Giñişleýin öwrenmek üçin seret:

1). «Türkmenler (musulman oguzlar) we Häzirbegjan türkmenleri», saýtdaky linki:

http://www.kitapcy.ga/news/turkmenler_musulman_oguzlar_we_hazirbegjan_turkmenleri/2018-12-31-4288

2). «Skifler we Azerbayjan», saýtdaky linki:

http://www.kitapcy.ga/news/skifler_we_azerbayjan/2019-01-29-4862

3). «Azerbayjan türkmen edebiýaty», saýtdaky linki:

http://www.kitapcy.ga/news/azerbayjan_turkmen_edebiyaty/2019-01-04-4424

4). Sinan BILGILI «Azerbayjan türkmenleriniň taryhy», saýtdaky linki:

http://www.kitapcy.ga/news/azerbayjan_turkmenlerinin_taryhy/2019-01-02-4358

http://www.kitapcy.ga/news/azerbayjan_turkmenlerinin_taryhy_dowamy/2019-01-02-4359

5). Soltanşa Atanyýazow «Azerbayjanda türkmenleriň ýaşayan ýerleri bilen baglanyşykly geografiki atlar», saýtdaky linki:

http://www.kitapcy.ga/news/azerbayjanda_turkmenlerin_yasayan_yerleri_bilen_baglanysykly_geografik_atlar/2018-12-31-4275

*Berdinazar Hudaýnazarowyň «Azerbayjan hakynda aýdym» goşgusyndan, saýtdaky linki:

http://www.kitapcy.ga/news/azerbayjan_hakynda_aydym/2018-07-11-1250

****Ýumry dagy – şeýle dag gerşi Bäherden etrabyňyň Nohur obasy bilen Magtymguly etrabyňyň Kürüždeý obasynyň arasynda hem gabat gelýär.**

**# Internet maglumatlary esasynda taýýarlan:
Has TÜRKMEN. Taryhy ýerler**